

Flest läkare i världen

Louise Österlin

På 50 år har Kuba utvecklats från fattigdom, sjukdom och misär till världens läkartätaste land, med en läkare på 160 invånare, jämfört med över 1.000 per läkare 1958. När revolutionen segrade 1959 startade omvälvningen av samhället. Resultaten ser vi idag: Hög läkartäthet, låg barnadödlighet, ett friskt och längre liv. Det har varit en lång och svår kamp, men med entydigt mål: Ingen ska dö av svält eller av sjukdomar som det finns bot för. Mycket finns kvar att göra. Men efter 50 år och trots enorma svårigheter framstår Kuba idag som världsbäst inom hälso- och sjukvård.

På 50-talet fanns drygt 6000 läkare på Kuba. De flesta höll till i Havanna och betjänade det fåtal som då hade råd. Hälften av läkarna lockades till USA när revolutionen segrade. Så hälsovården måste byggas upp från grunden och personal utbildas i stor skala. Med mobilisering av frivilliga i folkrörelserna kunde stora vaccinationskampanjer genomföras. En efter en har svåra sjukdomar bekämpats och efterhand eliminerats: polio 1962, stelkramp 1972, difteri 1979 osv. Idag vaccineras alla barn mot 13 olika sjukdomar, och de flesta vaccin tillverkas i landet. Sjukdomspanoramata ser ut som i den rika världen, med cancer och hjärt- och kärlsjukdomar som främsta dödsorsak. Kuba har också en mycket avancerad specialistvård, väl i nivå med de flesta rika länder, för t ex cancerbehandling och organtransplantationer. Denna specialistvård försvåras dock mycket av USAs blockad, eftersom största delen av moderna läkemedel och instrument är USA-ägda patent, oåtkomliga för Kuba.

Spädbarnsdödligheten har gått ner från över 60 till 4,7 per tusen levande födda år 2008, långt under Latinamerikas genomsnitt på 26 promille. Kuba har lägsta barnadödligheten i hela Amerika, faktiskt lägre än i USA. Storbritanniens Rädda Barnen har ett barnutvecklingsindex, på samma mall som FN:s index för mänsklig utveckling. Där hamnar Kuba på 20:e plats, före USA på 23:e.

Mödravården har placerat Kuba på topplistan när det gäller att undvika förlossningsskador och dödsfall. Det är också enda landet i världsdelen med helt fri abort fram till och med 12:e veckan. Kvinnornas medellivslängd är 80 år, männens 76, och tillhör därmed världens 30 mest långlivade länder. 1959 låg kubanernas medellivslängd på ca 56 år.

Förebyggande hälsovård prioriteras. Det främsta redskapet är systemet med familjeläkare för omkring 200 familjer. De har sina mottagningar och bor själva i det grannskap de betjänar. De känner grannarna och miljön de lever i. De kan ge goda råd för att förhindra sjukdom, göra regelbundna hälsokontroller och bota lindrigare åkommor.

De upptäcker allvarliga sjukdomar i tid så att den sjuke kan få specialistvård. Nästan hälften av alla läkare är just familjeläkare. De sprider också sedan 90-talets svåra ekonomiska kris, kunskap om traditionella läkemedel.

På 1980-talet när AIDS började hemsöka världen tog Kuba till radikala åtgärder för att minimera smittspridningen. Obligatorisk HIV-test inleddes och smittbärande isolerades i sanatorier med god omvårdnad. Isoleringskraven lättade efterhand och patienterna fick ta emot besök och kunde få permissioner. Sedan 1993 är vistelsen på sanatorium frivillig, och patienterna får komma och gå som de vill. 47 procent av de smittade väljer att stanna kvar på sanatorierna efter den obligatoriska åttaveckorskursen. Samtidigt pågår en omfattande folkkupplysning om hur man skyddar sig mot

Familjeläkare och förebyggande vård är Kubas kännetecken. Foto Zoltan Tiroler

smittan. Enligt en FN-rapport är förekomsten av HIV idag 0,1 procent bland kubaner i åldern 15–49 år. Sverige har dubbelt så högt HIV-tal och USA har 6 gånger så högt.

Kuba tillverkar bromsmediciner mot AIDS och säljer till länder i tredje världen för en bråkdel av marknadspriserna. Kubas HIV-tester håller högsta världsklass. Det är ett resultat av den höga nivån på Kubas läkemedelsforskning och tillverkning som byggts upp sedan 1970-talet. Forskningen har inriktats på att bekämpa landets hälsoproblem och att efterhand ersätta dyra importerade läkemedel med inhemskt producerade. Forskningen har också prioriterat att finna läkemedel mot de sjukdomar som plågar världens fattiga folkflertal som till exempel kolera och dengue. Forskningen har också lett till ett 60-tal helt nya läkemedel, som vaccin mot meningit B och C, och hepatit B. Läkemedelsexporten har blivit en viktig inkomstkälla.

Kubanerna får all sjuk- och hälsovård utan kostnad, även tandvård, och receptutskrivna mediciner till låga priser eller gratis. Inte ens under 90-talets svåra kris, när Sovjetunionen upphört existera och Kuba berövats 85 procent av sin utrikeshandel lades några sjukvårdsinstitutioner ned.